

8. hét: Modern környezetpolitikai alapelvek. A Coase-tételre alapuló környezeti szabályozás. A tulajdonjogok allokálása és a felelősségi szabályok.

116

Környezetpolitikai alapelvek

– Okozó elv

A szennyező fizet elv: Polluter Pays Principle

– Közteherviselés elve

A tevékenység végzésében érdekelttek (termelő vállalatok, a fogyasztók és az állam) közös felelőssége

– Megelőzés/elővigyázatosság elve

Elkerülni a visszafordíthatatlan veszteségeket

– Kooperáció elve

Környezetvédelmi együttműködések (pl. nemzetközi, civil szervezetek stb.)

– Szubszidiaritás elve

A környezetvédelmi döntések és a végrehajtás minél alacsonyabb kormányzati szinten (ami a kezelésükre még alkalmas)

– Fenntarthatóság elve

117

A szabályozók kiválasztásának kritériumai I.

1.) Statikus hatékonyság (ökológiai és gazdasági)

adott technológia és szennyezők mellett a legkisebb összköltség-ráfordítás (beleértve a megvalósítás költségét és a bevételtermelő képességet is)

2.) Dinamikus hatékonyság

Forrás vagy szerkezetváltó környezetvédelemre, a jobb technológiák bevezetésére vagy a károk minimalizálására való ösztönzés

3.) Ellenőrzés, végrehajtás egyszerűsége, információigény

Adat és modellezési igény (pl. sok, különböző szennyező esetén). Ismerni kell a csökkentési és szennyezési költségfüggvényeket az optimális emissziós szint meghatározásához. Közigazgatási alkalmazhatóság

118

A szabályozók kiválasztásának kritériumai II.

4.) Gazdasági változásokhoz történő rugalmas alkalmazkodás

Változás lehet: árváltozás, infláció, ipari növekedés, innovációk hatása

Lehessen alkalmazkodni, ne legyen túl sok szabályozómódosítás

5.) Szociális hatások, politikai megfontolások

Igazságosság, arányosság, elfogadhatóság

Költségek disztribúciója (adózás során), etikai kérdések (szennyezés „bűncselekmény” jellege), gazdasági stabilitás (környezetvédelmi ipar munkahelyeket teremt, nem veszélyes a termelésre)

119

Nemzetközi tendenciák

Környezetszabályozás jelenkori gyakorlatában

- **Közvetett** kontra közvetlen szabályozási módok
- Adórendszer egészének **ökologizálása (öko-adók)**

USA szabályozás:

- **Clean Air Act** (Levegő tisztaság védelmi törvény) => támadják, „rontja a versenyképességet”
- Szövetségi szintű szabályozás
- **1979-től „Emission trading”**

120

EU szabályozás keretei

- VI. Környezetvédelmi Akcióprogram
- Energiaügyi és éghajlatváltozási csomag, 2009
(a tagállamoknak az **üvegházhatású gázok kibocsátását** az 1990-es szinthez képest **20%-kal** kell csökkenteniük, a teljes energiafelhasználás **20%-át megújuló energiaforrásokból** kell fedezniük, az **energiahatékonyságot 20%-kal** kell növelniük **2020-ig**).
- Európa 2020 Stratégia
- Fenntartható Fejlődés Stratégiája
- Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású, versenyképes gazdaság 2050-ig történő megvalósításának ütemterve
(2050-ig 80-95%-kal csökkenteni a kibocsátásokat az 1990. évi szinthez képest.)

121

Első hazai környezetvédelmi törvény

1976. évi II. törvény az emberi környezet védelméről

Történeti visszatekintés:

- 1969 USA - Nemzeti Környezetpolitikai Törvény (NEPA – National Environmental Policy Act)
- 1972 Stockholm – ENSZ Konferencia az Emberi Környezetről
- Korábban is voltak már hazai környezetvédelmi vonatkozású jogszabályok
- Egységes keret, elvi megközelítés
- Végrehajtás területén hiányosságok

122

1995. évi környezetvédelmi törvény

- 1995. évi LIII. Törvény - a környezet védelmének általános szabályairól (többször módosítva)
 - Változó politikai és gazdasági környezet az előző törvény időszakához képest
 - Jelentősen nagyobb számú új ipari szereplő az 1990-es évektől
 - Igény a rugalmasabb, gazdasági jellegű ösztönzőkre
 - A mellékletei, illetve a kapcsolódó törvények alkotják a hazai környezetvédelmi keretszabályozást (pl. az erdőkről, a termőföldről, a vízgazdálkodásról, a hulladékokról, a közlekedésről, közlekedési alágazatonként stb.)

123

Nemzeti Környezetvédelmi Program

A Környezetvédelemről szóló törvény (Ktv.) értelmében a Nemzeti Környezetvédelmi Program képezi a magyar környezetpolitika keretrendszerét, mely egységes rendszerbe foglalja a környezeti célokat és feladatokat.

NKP I. (1997-2002) – A múlt öröksége

Célja a Rendszerváltás után felmérje a környezetállapotát, meghatározza a szükséges cselekvési irányokat és megkezdi a több évtizede felhalmozódott problémák felszámolását és a továbbiak megelőzését.

NKP II. (2003-2008) – EU csatlakozás elősegítése (jogharmonizáció) és jövőbemtató hatékony stratégia.

Jogharmonizációs tárgyalások során bizonyos derogációkra adott be kérvényt a magyar kormányzat, ezek közül négyet hagytak jóvá:

- Nagy égetőművek szennyezésének ellenőrzése (2005.dec.)
- Veszélyes hulladékok égetése (2005.dec. 31.)
- Csomagolóanyag-hulladékok kezelése (2005.dec. 31.)
- Települési szennyvízkezelés (2015.dec. 31.)

124

Nemzeti Környezetvédelmi Program

NKP III. (2009-2014)

- A program időtávjánál is **távolabbra tekint, elő kívánja segíteni a fenntarthatóságot.**
- A szükséges **intézkedések meghatározásával** rendszerbe foglalja a környezet védelmére irányuló célokat és feladatokat.
- A tennivalókat megfogalmazása során társadalmi-gazdasági munkamegosztáshoz illeszkedő, **területi sajátosságokat** és különböző **társadalmi igényeket**, szempontokat is figyelembe vesz.
- A korábbinál nagyobb súlyt fektet az **együttműködésre, a decentralizáció és a szubsidiaritás elvére.**
- EU források felhasználása hangsúlyosan jelenik meg

Az EU VI. Környezetvédelmi Akcióprogramját és a Fenntartható Fejlődés Stratégiáját is figyelembe veszi.

125

SZABÁLYOZÁSI ESZKÖZÖK:

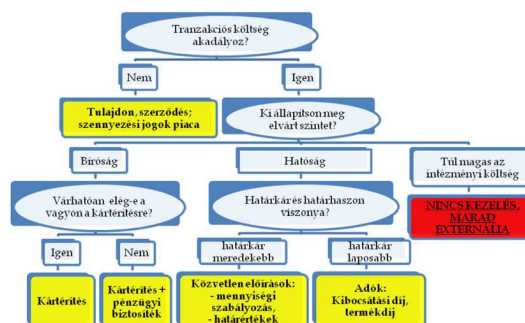
1. A tulajdonjogok (a szennyezési jogosultság) allokálása
2. Felelősségi szabályok (kártérítés)

3. Közvetlen előírások
4. Gazdasági ösztönzők (pl. adók, díjak)

5. Morális képzés

126

Szabályozási eszközök választása

Forrás: Bartus-Szalai, 2012

127

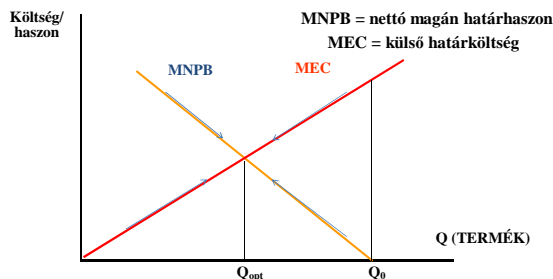
A Coase-i ánus szabályozási formák előnyei

- Az államnak nem kell részletes számításokat készítenie a hatékony szabályozáshoz (az *intézményi költségek* magasak), elegendő az alapjogok vagy az alapkövetelmények tisztázása
- A szennyezés optimális szintje az érdekeltek alkujából fakad (nem külső kényszerből), ezért az önkéntes betartás esélye nagyobb lehet
- Az érintettek alkujánál során érvényesülhetnek a regionális vagy helyi sajátosságok

128

Coase-tétel

Okozó balról közelíti az optimumot
Az elszennvedő jobbról közelíti az optimumot

129

Coase-tétel

Ha egy, a környezethasználat szintjéről szóló alkuban
(a) a résztvevő felek jogai pontosan szabályozottak és ismertek, továbbá
(b) a tranzakciós költség nulla,
akkor a felek szabad alkujában létrejövő végeredmény mindig Pareto-hatékony lesz a jogok kezdeti elosztásától függetlenül.

130

A tulajdonjogok (a szennyezési jogosultság) allokálása

A környezeti problémák oka a magas tranzakciós költség (ebből fakad az externália és a közjavak „tragédiája”) – a tranzakciós költségek szintje azonban a jogrendszerrel függ

1. A környezet használatával kapcsolatos jogosultságokat (tulajdonjog, használati jog, stb.) egyértelműen tisztázni kell
2. A környezet használatában érdekeltek („szennyezők” és „szennyezettek”) számára lehetővé kell tenni az alkuk lefolytatását

131

A jogosultságok allokálásának előnyei

- A tulajdonosnak általában érdekében áll a tulajdona értékének maximalizálása.
- Ha bárki a tulajdon értékét csökkentené, a tulajdonos a jog erejével érvényesítheti érdekeit.
- A természeti erőforrás értéke megővhető, ha a tulajdonosi/használati jogok tisztázottak és egyértelműek.

132

A jogosultságok allokálásának korlátai

A szabályozás feltétele, hogy az érintettek alkuba tudjanak bocsátkozni. Ha túl sok szennyező vagy szennyezett van, ez meghiúsulhat (magasak a **tranzakciós költségek**).

DE: Az esetek egy részében a tranzakciós költségek megfelelő intézmények (pl. tőzsde) révén csökkenthetők.

133

A gyakorlati alkalmazások vizsgálata

- 2009-ben a közgazdasági Nobel-díj felét **Elinor Ostrom** kapta a használati szabályokon alapuló megoldások tanulmányozásáért
- Példái: svájci legelő, kaliforniai vízbázis, török halászati terület vagy fülöp-szigeteki öntözőrendszer
- Kimutatta, hogy az érdekeltek (pl. halászok, gazdák, vízhasználók) önkéntesen szerveződő közösségeinek felügyelete alatt – feltéve, hogy a közösségi irányítás intézményeit es szabályait (pl. ki, mikor, hol es mennyit halászhat) hatékonyan alakítják ki –garantálható az adott természeti erőforrás hosszútávon is fenntartható, gazdaságilag eredményes használata.

134

Felelősségi szabályok

- A környezethasználó felelős tevékenységének következményeiért.
 - Polgári jogi (objektív vagy vétkességi) felelősség
 - Büntetőjogi felelősség
 - Közigazgatási jogi felelősség

Leggyakoribb formája a **kártérítés** – célja a visszatartás mások jogainak megsértésétől

Ebben az esetben a **bíróságok feladata a konkrét esetek megítélése** – a környezethasználat hatékony szintjének (utólagos) megállapítása. A korábbi esetek azonban hatnak az aktuális környezethasználók magatartására.

135

A szabályozás korlátai

- A bíróságok kapacitása korlátozott: minden szennyezési ügy nem kerülhet bíróság elé.
- A bíróságok információ gyűjtési és feldolgozási kapacitásai korlátozottak (az **információs költségek** magasak): nem minden ügyben képes hatékonyan dönteni.
- Ha a kibocsátás és a kár létrejötte között hosszú idő telik el, lehet, hogy a szennyezőt már nem lehet felelősségre vonni (*morális kockázat* jelenik meg)

136

Coase tétel gyakorlati alkalmazása

- Pl. Bős-Nagymaros vízlépcső
Megegyezésre lenne szükség a nemzetközi bíróság ítélet alapján, nem kellően tisztázott a jogi háttér

137

Köszönöm a figyelmet!

138